

Altenaweg 22
9321 XE Peize
Tel. 050 - 7503817

Aan: dhr H. Kooistra
Smidshornerweg 10b
9822 AP Niekerk

Betreft: Concept-rapport ecologische quickscan
Niekerk

Peize, 2 april 2012

Geachte heer Kooistra,

Met deze brief rapporteer ik over de resultaten van de ecologische quickscan ten behoeve van de bouw van een ligboxenstal aan de Smidshornerweg 10b te Niekerk.

In het kader van de vergunningverlening verlangt de gemeente Grootegast een ecologische quickscan. De werkzaamheden hebben mogelijk effect op beschermde flora en fauna en op beschermde natuurgebieden. Naast soorten die bijzondere bescherming genieten, geldt er een algemene zorgplicht om planten en dieren niet onnodig te verstoren. Daarom dienen flora en fauna en eventuele negatieve effecten in kaart gebracht te worden om deze te kunnen toetsen aan de natuurwetgeving.

Natuurbescherming

De natuur is in Nederland beschermd langs twee sporen: gebieden worden beschermd en soorten worden beschermd. De bescherming van natuurgebieden is in Nederland ontstaan als gevolg van particulier initiatief. Vanaf de veertiger jaren is ook de overheid gebieden gaan beschermen. De bescherming van soorten is begonnen met het beschermen van vogels (eind 19^e eeuw). Naderhand zijn ook andere soorten beschermd. Zo heeft de natuurwetgeving zich in de loop van meer dan 100 jaar ontwikkeld, in samenhang en interactie met de maatschappelijke en economische ontwikkelingen.

De bescherming van planten en diersoorten buiten natuurgebieden is erg belangrijk. Ten eerste is het niet mogelijk om alle belangrijke gebieden (tijdig) aan te kopen. Ten tweede houdt de natuur zich niet aan menselijke grenzen. Zo kunnen ook bepaalde soorten planten en dieren die voorheen in een groot gebied voorkwamen, zijn teruggedrongen tot enkele geïsoleerde plekken. Daardoor zijn ze kwetsbaar voor toevallige gebeurtenissen, bijvoorbeeld het dempen van een watergang. Door vooraf onderzoek te doen, kan schade voorkomen worden en kan ook tijdig compensatie plaatsvinden.

Natuurherstel gaat niet vanzelf door nietsdoen. In de afgelopen eeuwen is het grondwaterpeil minimaal een halve meter, maar vaak wel meters gezakt. Hierdoor is Nederland verdroogd. Alleen door het onklaar maken van bijvoorbeeld begroeiing, kan de natuurlijke waterhuishouding weer worden hersteld. Hetzelfde geldt voor het ongedaan maken van egaliseratie, van overbemesting, etc. Door de droogte en overbemesting groeit de Nederlandse natuur zich "stuk". Slechts weinig soorten profiteren daarvan, terwijl veel soorten verdwijnen omdat er teveel schaduw is of andere levensvereisten er niet meer zijn. Dit werkt door in de fauna.

Plangebied

Het plangebied bestaat uit de te slopen gebouwen en de directe omgeving daarvan.

Voor inventarisatiedoeleinden wordt een indeling in atlasblokken (5x5 km) en kilometerhokken gebruikt om de verspreiding van soorten en vegetaties in kaart te brengen. Het plangebied en de directe omgeving daarvan liggen in de kilometerhokken 219-581 en 219-582 (Atlasblok06-48).

Methode

Het onderzoek bestaat uit een bezoek aan de locatie en bureaustudie. Op 8 maart 2012 is het plangebied bezocht. Tijdens het veldonderzoek zijn het plangebied en de directe omgeving doorkruist en is de aanwezigheid van natuurwaarden in kaart gebracht. Tijdens het veldonderzoek aangetroffen beschermde planten- en diersoorten zijn genoteerd.

Het veldonderzoek is een momentopname. Aan de hand van literatuur en gegevens van verschillende instanties is onderzoek gedaan om een beeld van de natuurwaarden van het plangebied aan te vullen. Er is daartoe een globale rapportage opgevraagd bij het Natuurloket.

Resultaten

Hierna worden de resultaten beschreven. Daarbij worden de volgende afkortingen gebruikt:

FF1= Flora- en faunawet Tabel 1, lichte bescherming

FF2 of FF3= Flora- en faunawet Tabel 2 of Tabel 3, strenge bescherming

HRIV= Europese Habitatrictlijn Tabel IV, strenge bescherming

RL= Rode Lijst; GE=gevoelig; KW=kwetsbaar; BE=bedreigd; EB=ernstig bedreigd.

Tijdens de veldinventarisatie aangetroffen soorten (en sporen daarvan) zijn cursief gedrukt.

Landschap

Niekerk ligt op de zandrug van Langewold. Ten noorden en ten zuiden daarvan liggen dalen. Deze dalen zijn van oorsprong opgevuld met veen. Door invloed van de zee zijn in de laagst gelegen delen kleipakketten over het veen afgezet. Door verdere inklinking zijn deze kleipakketten als ruggen in het landschap herkenbaar.

Ten zuiden van Niekerk ligt het dal van de Oude Riet. Restanten daarvan zijn herkenbaar in kronkelige sloten. De hoofdafvoer van het water verloopt al heel lang via de Matsloot, die op de oudste gedetailleerde kaarten al zichtbaar is.

De kilometerhokken waarin het plangebied ligt, zijn niet of slecht onderzocht. Het plangebied ligt op de grens van Niekerk met de bijbehorende opgaande beplanting en het open gebied van de Oude Riet. Het dal van de Oude Riet is ecologisch waardevol vanwege weidevogelgraslanden en potentieel waardevolle sloten.

Weidevogels

De waarde voor weidevogels berust op de nu nog aanwezige broedvogels en de potentie om er weidevogels te beschermen. Het gebied direct ten zuiden van het plangebied is door de provincie aangewezen als weidevogelkerngebied. De huidige weidevogelbescherming richt zich sterk op het beperken van verliezen door agrarisch beheer en predatie. De openheid van het dal van de Oude Riet zorgt ervoor dat predatoren relatief weinig dekking en uitzichtpunten hebben.

Het plangebied ligt tegen de huidige beplanting en bebouwing aan. Als broedgebied is het voor weidevogels niet geschikt, wel als foerageergebied. Op de hogere delen op zand, vlakbij het plangebied broeden *Kievit* en *Scholekster*. Richting de Matsloot wordt het grasland vochtiger en neemt de weidevogeldichtheid toe. Hier werden tijdens het veldbezoek ook *Graspieper* (RL-GE) en *Veldleeuwerik* (RL-GE) waargenomen. Hier broeden mogelijk ook nog *Grutto* (RL-GE) en *Tureluur* (RL-GE). De maïsakker kan het leefgebied zijn van de *Gele kwikstaart* (RL-GE).

Sloten en perceelranden

De waarde van de sloten berust op de aanwezigheid van kwelwater. Hierdoor, in combinatie met het schonen en afvoeren van bagger en slootvegetatie, heeft het water ondanks de vermessing nog een redelijke kwaliteit. In de sloten waar (recent) geen beheer heeft plaatsgevonden, treedt een snelle verlanding op met mannagrass en daar is het water hypertroof.

Het schonen van de sloten wordt zo ingrijpend uitgevoerd, dat een bijzondere plantengroei zich er niet kan handhaven. Soorten als *Dotterbloem* en *Zwanenbloem*, die in de omgeving wel voorkomen en in een beekdal thuishoren, ontbreken. Ook *Waterdrieblad* dat uit de omgeving bekend is, ontbreekt. Mogelijk komen er wel *Rode-Lijstsoorten* voor. Oever- en watervegetaties die het biotoop zijn voor libellen als *Glassnijder* en *Vroege glazenmaker* zijn er niet. Ook *Tengere pantserjuffer* en *Groene glazenmaker* worden om deze reden uitgesloten.

Van het watersysteem in de ruimere omgeving zijn bekend: *Bittervoorn* (FF3, RL-KW), *Grote modderkruiper* (FF3, RL-KW), *Kleine modderkruiper* (FF2), *Kroeskarper* (RL-KW), *Vetje* (RL-KW) en *Winde* (RL-GE). Enkele van deze soorten zouden de sloten in de omgeving van het plangebied kunnen gebruiken.

Laagveengebieden zijn een oorspronkelijk leefgebied voor een soort als de *Ringslang*. Reptielen

komen echter in dit deel van Groningen niet meer voor. De Ringslang kan relatief grote afstanden afleggen, maar de dichtstbijzijnde bekende populaties zijn te ver weg.

De slootranden zijn verruigd, als gevolg van bemesting en het deponeren van slootbagger. Sloten met Riet en pitrusruigte zijn het leefgebied voor de *Rietgors* en mogelijk Blauwborst. Voor (kritische) soorten als Paapje, Slobeend en Zomertaling zijn de sloten en perceelscheidingen geen geschikt leefgebied. Richting de Matsloot werd nog een *Grote zilverreiger* (RL-GE) waargenomen, deze soort broedt niet in deze omgeving. Voor een bedreigde dagvlinder als het Groot dikkopje zijn de perceelranden te weinig divers en arm aan bloemen.

Niekerk

Niekerk vormt met zijn opgaande en gevarieerde beplanting een soortenrijk leefgebied voor zoogdieren, vogels, amfibieën, insecten, en overige diergroepen. Hoewel er geen natuurlijke vegetatie aanwezig is, kunnen er beschermde plantensoorten voorkomen, zoals bijvoorbeeld de Gewone vogelmelk. Oudere, weinig verstoorde plaatsen als de begraafplaats aan de westzijde van het plangebied bieden ruimte aan bijzondere soorten paddenstoelen en (korst)mossen.

In Niekerk heeft de Steenmarter (FF2) zijn leefgebied. In de directe omgeving van het plangebied zijn geen sporen of verblijfplaatsen van deze soort aangetroffen. Ook is er een waarneming van een Das (FF2) gemeld uit Niekerk. Deze wordt beschouwd als een zwervend exemplaar. In de omgeving zijn geen dassenburchten aanwezig.

Over vleermuizen (FF3, HRIV) is uit deze omgeving niets bekend bij het Natuurloket en in de Werkatlas zoogdieren. In de woning bij het bedrijf kunnen zich verblijfplaatsen bevinden van Gewone en Ruige dwergvleermuis en Laativlieger (RL-GE). In boomholten, zoals mogelijk op de begraafplaats, kunnen zich verblijfplaatsen bevinden van Rosse vleermuis (RL-GE) en Watervleermuis. Deze soorten gebruiken het landschap specifiek, maar samen bestrijken ze het geheel. Zo jaagt de Watervleermuis vooral boven (kleine) wateren, en de Gewone dwergvleermuis vooral rond bomen. Om vanaf hun verblijfplaats naar hun jachtgebieden te komen, kunnen ze vaste vliegroutes gebruiken. Dit is van belang als de vliegroute door een verder onveilig landschap ligt.

Op het bedrijf van Kooistra broeden de Boerenwaluw (RL-GE) en mogelijk ook Huismus (RL-GE), Spreeuw, *Holenduif*, Zwarte roodstaart en Witte kwikstaart. De erfbeplanting biedt broedgelegenheid aan algemene bosvogels als de Merel. Op de nabijgelegen begraafplaats kunnen broedvogels verwacht worden als de *Zwarte kraai*, Ringmus (RL-GE), Grauwe vliegenvanger (RL-GE), Kneu (RL-GE) en Spotvogel (RL-GE). In de omgeving komen verder als broedvogel voor: *Buizerd*, Huiswaluw (RL-GE), Kerkuil (RL-KW), Matkop (RL-GE) en Ransuil (RL-KW).

Er komen algemene amfibieënsoorten (FF1) voor als Bastaardkikker, Bruine kikker, Gewone pad en Kleine watersalamander. In het open landschap zijn deze soorten in mindere mate aanwezig door het ontbreken van geschikt landbiotoop en predatie door vis.

Plangebied

In het plangebied komen algemene soorten zoogdieren (FF1) voor als Egel, *Mol*, (spits)muizen, *Haas*, *Ree*, kleine marterachtigen en *Vos*. Als jachtgebied voor vleermuizen is het van weinig belang, omdat het een monotone raaigrasvegetatie betreft, waarin de diversiteit aan insecten laag is. Wel van belang voor alle genoemde vleermuizen is de luwte van de singel langs de begraafplaats en daarbij horend de sloot.

Voor vogels, amfibieën en overige diergroepen heeft het grasland geen bijzondere waarde. De waarde voor vaatplanten, (korst)mossen en paddenstoelen is vanwege het intensieve gebruik en de hoge productiviteit nihil.

Gebiedsbescherming

De dichtstbijzijnde gebieden van de Ecologische Hoofdstructuur liggen op respectievelijk meer dan 1,1, 1,2 en 1,5 km. Het Natura2000-gebied Leekstermeer ligt op meer dan 5,4 km en het Natura2000-gebied Lauwersmeer op 13 km afstand. Het Leekstermeergebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. De aanwijzing betreft geen voor stikstof gevoelige habitats (mond. med mevrouw Scholten, Drenthe).

Direct ten zuiden van de te bouwen stal ligt een weidevogelkerngebied, aangewezen door de provincie Groningen. Dit bestrijkt een groot deel van het dal van de Oude Riet. Daarbinnen is de omgeving van het plangebied minder belangrijk: de weidevogeldichtheid is er laag en er worden geen speciale maatregelen genomen.

Werkzaamheden en effecten

Werkzaamheden:

- Het grasland wordt bouwrijp gemaakt;
- De ligboxenstal wordt gebouwd;
- De elzensingels worden doorgeplant en er wordt beplanting aangebracht rond het mestbassin;
- Er wordt essenopschot gekapt.

De werkzaamheden vinden plaats in de tweede helft van 2012

Effecten

- Het grasland wordt ongeschikt als leefgebied voor algemene soorten. De populaties van deze soorten komen niet in gevaar. Voor streng beschermde soorten als vleermuizen is de hoeveelheid leefgebied die verloren gaat, te verwaarlozen. Vaste verblijfplaatsen en jaarrond beschermde nesten worden niet bedreigd. Voor weidevogels gaat ongeveer 0,9 ha als voedselgebied verloren. Door de aanwezigheid van bebouwing en beplanting was het al minder geschikt als voedselgebied voor deze soorten;
- Ongeveer 0,6 ha grasland komt voor het eerst binnen de invloedssfeer van de bebouwing en beplanting te liggen. De situatie wordt vergelijkbaar met de vrij harde grens die er ook ten westen van het plangebied is tussen de beplanting van Niekerk en het weidevogelkerngebied.

Er wordt maximaal ongeveer een vijfde kieviterritorium beïnvloed (verlies grasland + opschuiven invloedssfeer). Op populatieniveau is dit te verwaarlozen;

- In de huidige situatie is een veebezetting toegestaan van ongeveer 100 koeien en 50 - 75 stuks jongvee. De uitgebreide veestapel zal maximaal bedragen: 105 koeien en 75 stuks jongvee. Ten opzichte van de huidige toegestane situatie is de uitbreiding 5%. De nieuwe ligboxenstal wordt emissiearm uitgevoerd, waarbij de toename van de emissie geheel teniet wordt gedaan door de maatregelen die worden genomen (orde tientallen procenten). Ammoniakemissie heeft bovendien de grootste effecten op een afstand van enkele honderden meters. Binnen de afstand van een kilometer bevinden zich geen gebieden die gevoelig zijn voor ammoniak. De vermisting van de sloten en oevers zoals geconstateerd, is het gevolg van gangbaar agrarisch gebruik (uitrijden van mest);
- De hoeveelheid licht die wordt uitgestraald, neemt toe. Tussen de nieuwe stal en de sloot langs de begraafplaats ligt ongeveer 30 m. Deze afstand is voldoende om de lichtintensiteit te laten dalen tot een natuurlijk niveau. Soortgelijk biotoop (luwte) neemt toe als gevolg van het doorplanten van de elzensingel aan de andere zijde van het plangebied (langs een smalle sloot);
- De werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen, zodat broedende vogels niet worden verstoord. Er wordt overdag gewerkt, zodat jagende vleermuizen niet worden verstoord. Overige streng beschermde soorten hebben een zo groot leefgebied dat ze buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden voldoende leefgebied overhouden (bijv. Steenmarter).
- Door de werkzaamheden wordt flora en fauna verstoord, beschadigd/verwond en gedood. Het betreft algemeen voorkomende soorten. Beschermde en bedreigde soorten worden er niet door geschaad;
- Overige effecten op natuurgebieden worden uitgesloten.

Advies

- Voor algemene beschermde soorten (FF1) geldt een automatische vrijstelling in het kader van ruimtelijke inrichting en beheer. Voor deze soorten, algemene zoogdieren en amfibieën, hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd;
- Overige streng beschermde soorten, waaronder vleermuizen, ondervinden geen schade;
- Zorgplicht: vanuit de Flora en faunawet geldt een algemene zorgplicht. Wanneer men tijdens de werkzaamheden dieren aantreft die het gevaar lopen beschadigd of gedood te worden, kan men ze het beste oppakken en naar een veilige, vergelijkbare plaats in de directe omgeving brengen en loslaten;
- Er zijn geen vergunningen of ontheffingen nodig ten aanzien van beschermde natuurgebieden of de Ecologische Hoofdstructuur. Wat betreft het Natura2000-gebied Leekstermeer is dit ook mondeling bevestigd door de provincie Drenthe.

Aanvullend ecologisch advies

De volgende maatregelen zijn niet verplicht vanuit de Flora- en faunawet, maar kunnen de natuurwaarden sterk verbeteren:

- De nieuwe stal toegankelijk maken voor de Boerenwaluw en op blinde muren een klimopbegroeiing aanbrengen als nestgelegenheid;
- Als sloten geschoond worden met een frequentie van eens per twee jaar, is het beter om de sloot elk jaar voor 50% te doen. Hierdoor krijgt de gebiedseigen flora en fauna meer kans;
- Essenopschot hoort van nature net zo bij dit landschap als elzenopschot. In essen ontstaan natuurlijke holten die anders zijn dan die in elzen. De schors biedt ruimte aan andere (korst)mossen en planten dan de els. Hierdoor neemt de waarde van het landschap voor de flora en fauna toe. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt zijn de essen te redden door ze te knotten.

Met vriendelijke groet,
Namens Vos Ecologisch Onderzoek,

drs. P.G. Vos